

Педагогічна творчість вихователя дошкільного навчального закладу як чинник творчого розвитку дітей дошкільного віку в спадщині В. О. Сухомлинського

У світлі концепції особистісно орієнтованого виховання важливого значення набуває проблема розвитку творчості дітей дошкільного віку – неповторного періоду людського життя. Рівень творчого розвитку майбутнього покоління значною мірою визначається педагогічним професіоналізмом, творчою компетентністю, професійним педагогічним мисленням педагога, його психологічною готовністю до педагогічної творчості.

Підготовку педагога до творчої педагогічної діяльності розкрито в дослідженнях Д. Богоявленської, Ф. Гоноболіна, І. Зязюна, В. Панова, Я. Пономарьова, В. Кан-Каліка, М. Нікандрова, О. Савченко, В. Семиченко, С. Сисоєвої, В. Сухомлинського та ін. У наукових працях цих авторів звертається увага на необхідність розвитку творчих здібностей у ранньому дошкільному віці. Вчені зазначають необхідність психолого-педагогічного супроводу в розвитку творчої особистості. У зв'язку з цим важливого значення щодо розвитку творчості в дитячому віці набувають педагогічні погляди відомого українського педагога Василя Олександровича Сухомлинського.

Підкреслюючи значущість ролі педагога в розвитку творчої особистості, В. Сухомлинський зауважував: «Дитинство – найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. І від того, яке було дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що ввійшло в її розум і серце з навколишнього світу, – від цього значною мірою залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк» [5, с. 11].

Зважаючи на актуальність поставленої проблеми, метою статті є аналіз педагогічних поглядів Василя Олександровича Сухомлинського щодо проблеми розвитку педагогічної творчості вихователя дошкільного навчального закладу, як чинника творчого розвитку дітей дошкільного віку.

Беззаперечною характеристикою педагогічної майстерності вихователя дошкільного навчального закладу є педагогічна творчість. Проблему педагогічної творчості, характеристику його особистісних і професійних якостей можна вважати основою творчості педагога-гуманіста

В. Сухомлинського. «...Проблема творчості, – на думку В. Сухомлинського, – одна з ділянок цілини, і щоб розпочати її освоєння, потрібно створити книгу про педагогічний аспект творчості» [2, с. 565].

В. Сухомлинський визначає педагогічну творчість як бачення людиною свого внутрішнього світу, передусім свого розуму, свого напруження інтелектуальних сил, розуміння і творення краси внаслідок праці, зусиль. Процес творчості характерний тим, що творець своєю діяльністю і її наслідками справляє величезний вплив на тих, хто перебуває поряд з ним.

Особливістю педагогічної творчості вихователя дошкільного навчального закладу на думку В. Сухомлинського є те, що об'єктом діяльності є дитина, яка постійно змінюється, завжди нова, сьогодні не така, як вчора [3, с. 421]. Вчений зауважував, що самою сутністю педагогічної творчості є думка, задум, ідея, що пов'язані з тисячами повсякденних справ [3, с.19]. Вислів відомого педагога переконує в тому, що розвиток творчого потенціалу дитини дошкільного віку буде залежати, насамперед, від творчості самого вихователя. В. Сухомлинський підкреслював, що лише творчий педагог може розвинути творчі можливості дітей, розкрити їхній творчий потенціал. У педагогічній роботі дослідник вбачав безмежні можливості для творчої діяльності, «тому що творчість у нашій праці... це насамперед, пізнання людини, подив перед багатогранністю й невичерпністю людського» [1, с. 422]. Успіх роботи педагога залежить від систематичної і копіткої праці над собою – підвищенням педагогічного рівня, особистій готовності до творчості.

Аналіз досвіду педагога-новатора у напрямі художньо-естетичного виховання переконує, що розвиток творчого потенціалу вихованців залежить, передусім, від готовності вихователя до творчості, його бажання творити разом з дітьми, творчого ставлення до справи. У зв'язку з цим вчений зауважує: «Якщо ви хочете, щоб діти творили, створювали художні образи, – перенесіть хоча б одну іскорку в свідомість дитини. Якщо ви не вмієте творити, або вам здається пустою забавою спуститись до світу дитячих інтересів, – нічого не вийде» [2, с. 157].

Зростання ролі дитячої творчості у виховній системі дошкільних навчальних закладів передбачає особливі вимоги до особистості вихователя дошкільного навчального закладу. Робота вихователя дошкільного навчального закладу характеризується як діяльність, якій властиві творче натхнення, педагогічна захопленість, мобільність, здатність до інноваційної педагогічної діяльності.

Педагогічна творчість потребує розвитку творчої компетенції педагога, професійного педагогічного мислення, творчої самосвідомості. Перш за все – педагог дошкільного навчального закладу мусить бути творчою особистістю, мати високий рівень педагогічної майстерності. Звертаючись до педагогів, В. Сухомлинський наголошує: «Не забувайте, ґрунт, на якому будується ваша педагогічна майстерність – в самій дитині, в її ставленні до знань і до Вас, учителю. Це бажання учитись, натхнення, готовність до подолання труднощів. Дбайливо збагачуйте цей ґрунт, без нього немає школи» [2, с. 178].

Вважаємо, що для забезпечення ефективності проведення різноманітних видів творчої діяльності в дошкільному навчальному закладі педагог має володіти навичками акторського мистецтва, перцептивними та організаторськими здібностями; умінням створити сприятливу атмосферу, відкриту для спілкування, творчого пошуку, взаємодії між дітьми. Створення такої атмосфери можливе лише при добровільній участі дітей та вмілому керівництві різноманітними видами творчої діяльності з боку педагогів.

Для того, щоб зацікавити дитину до участі в будь-якій творчій діяльності, дорослий сам повинен стати безпосереднім учасником творчого дійства. Своїми діями, емоційним спілкуванням з дітьми він активно залучає вихованців до участі, що допомагає педагогу організовувати і спрямовувати діяльність. Таким чином, дорослий одночасно є як учасником, так і організатором колективної творчої діяльності. З метою реалізації інтересів, потреб, нахилів вихованців педагог повинен надати можливість права і свободи вибору кожній дитині на вибір улюбленої ролі чи іграшки, театралізацію улюбленого твору тощо. Нові підходи до організації інформаційно-розвивального середовища в дошкільному навчальному закладі дають дітям можливість уявляти, творити. Тому для дітей дошкільного віку повинні бути представлені різноманітні види творчої діяльності: театралізованої, зображувальної, музичної, літературної, тощо.

Створена креативна зона чи куточок казки, або куточок усамітнення надає можливості кожній дитині побути наодинці або поспілкуватися з улюбленою іграшкою, переглянути ілюстрації до твору, провести репетицію перед дзеркалом. Невипадково в «Кімнаті казки» мудрого педагога В. Сухомлинського панувала атмосфера тепла, дружби, доброти та поваги вихованців один до одного. У книзі «Серце віддаю дітям» педагог пише: «Кожний раз, коли ми приходимо в «Кімнату казки», дітям хочеться погратися. Для всіх знаходиться улюблена лялька чи іграшка. Гра виливається в творчість: малюки стають казковими героями, а ляльки в їхніх руках допомагають краще передати думки і почуття» [2, с. 155]. Виникнення

позитивних взаємин між дітьми під час творчої діяльності залежить від особистості педагога, його моральних та професійних якостей.

В. Сухомлинський називає творчість сутністю життя в світі знань та краси. Тому одне з головних завдань кожного дошкільного навчального закладу полягає в тому, «щоб навчити дитину жити в світі прекрасного, щоб вона не могла жити без краси, щоб краса світу творила красу в ній самій» [3, с. 252]. Відтак, основне завдання педагога як творця дитячої радості, на думку вченого, полягає в тому, щоб відкрити кожній дитині дорогу в світ прекрасного. Видатний педагог «свій ідеал вбачав в тому, щоб буквально кожна дитина побачила прекрасне та зупинилася перед ним у захваті, зробила прекрасне частиною свого духовного життя, відчула красу слова й образу» [4, с. 37–38].

В. Сухомлинський закликав педагогів вірити в талант кожної дитини. У своїх педагогічних поглядах вчений твердо переконаний, що «кожна дитина – це цілий світ, досконало особливий, унікальний» [1, с. 421]. Тому педагогу потрібно надати кожній дитині можливість для самовираження в різноманітних видах творчої діяльності, розпочинаючи з раннього дошкільного віку. Дитячий розвиток буде успішним лише тоді, коли приділяється увага розвитку дитячої творчості. Підкреслюючи виняткове значення перших проявів дитячої творчості В. Сухомлинський наголошував, що «духовне життя дитини повноцінне лише тоді, коли вона живе в світі гри, казки, музики, фантазії, творчості». Творчість дітей – своєрідна сфера їхнього духовного життя, самовираження і самоутворення, в якому яскраво виявляється індивідуальна самобутність кожної дитини. Цю самобутність неможливо охопити якимись правилами єдиними і обов'язковими для всіх. Педагогу потрібно навчитись помічати творчі прояви кожної дитини, адже «обдаровані і талановиті всі діти без винятку» [3, с. 78].

Важливою умовою розвитку дитячої творчості є конструктивна взаємодія дошкільного навчального закладу із сім'ями вихованців.

Учений-педагог неодноразово наголошував, що середовищем, у якому дитина вчиться робити добро, є сім'я. Педагогічний досвід педагога-новатора В. Сухомлинського переконує в тому, що творчі здібності найкраще розвиваються у тих дітей, батьки яких заохочують пізнавальні інтереси, стимулюють їхню творчу діяльність. Дуже важливо, щоб батьки сприяли розвиткові творчих здібностей дітей, цікавилися їхніми інтересами, нахилами, разом із дітьми брали активну участь у спільній діяльності.

Отже, педагогу важливо спрямовувати батьків на використання спільних видів діяльності, в яких об'єдналися б творчість дорослих та дітей. Формами взаємодії з батьками та громадськістю можуть бути організація на базі дошкільного навчального закладу сімейного клубу, спільне проведення театралізованих сімейних свят, розваг, конкурсів, родинних фестивалів, виставок, спільних культпоходів до дитячого театру, колективних прослуховувань радіо і перегляду телетеатру тощо.

Одним із джерел поглиблення конструктивної взаємодії педагогів з батьками може стати театралізована діяльність, у процесі якої встановлюються тісні стосунки між батьками, педагогами та вихованцями. Так підготовлена спільно з батьками вистава може стати своєрідним родинним святом, адже маленькі діти із задоволенням діляться з батьками своїми враженнями від вистави, люблять, коли є дорослий співрозмовник. Зі спогадів дослідників творчості видатного педагога дізнаємося про використання показу театральних вистав у сім'ї Сухомлинських. У «Повісті про вчителя» Б. Тартаковського знаходимо, що в сім'ї відомого педагога широко використовувалися різні види театру. «Коли Оля і Сергій хворіли в сорок дев'ятому році – два місяці перебували у строгій ізоляції, Василь Олександрович переказав усі казки бабусі Марії, став складати свої, що пізніше увійшли у «Виховну хрестоматію». Василь Олександрович не лише розповідав, але і «показував» казки. На двері вішали простирадло – це був екран. Василь Олександрович сідав на диван і починав казку «Жили-були...».

А Ганна Іванівна за екраном рухала фігурки, намальовані Василем Олександровичем. Ось про який театр згадує Ляля, батько якої обіцяє:

– Що ж, буде і театр. Ось порозмовляємо з мамою – і розповімо тобі – дивовижну казку...» [6, с. 137].

Проведення різноманітних форм творчої діяльності, в якій рівною мірою задіяні сили не лише вихованців, педагогів, а й батьків, дає відчуття значущості своєї праці кожній дитині, доповнює і посилює педагогічний вплив на дітей дошкільного віку.

Підсумовуючи висловлене, зазначаємо, що педагогічні позиції В. Сухомлинського щодо розвитку дитячої творчості виражають основні параметральні орієнтири інноваційної освітньої парадигми. Вважаємо, що в кожному сучасному освітньому закладі повинна діяти власна «Кімната казки», яка б активізувала дітей до участі в різноманітних видах художньо-творчої діяльності. Переконані, що такий підхід до формування особистості сприятиме

досягненню значних успіхів у творчому розвитку вихованців, зробіть їхнє життя цікавим, дасть змогу відчувати насолоду і радість власної творчості.

Аналіз багатогранної спадщини сільського народного вчителя, талановитого гуманіста, педагога-новатора В. Сухомлинського, переконливо доводить, що прилучення дитини до краси й гармонії в світі, мистецтві, природі, пробудження її почуттів, прагнення до праці є основою будь-якої творчості.

Тому, щоб дитина змогла стати активним співучасником в різноманітних видах творчої діяльності, необхідна спеціальна підтримка дитини, психолого-педагогічний супровід, цілеспрямоване педагогічне керівництво її діяльністю з боку дорослих, створення педагогічних умов розвитку дитячої творчості. Саме тому важливого значення набуває професійно-педагогічна підготовка вихователя дошкільного навчального до розвитку творчості дітей дошкільного віку, що вимагає підвищення творчої компетентності і рівня педагогічної майстерності вихователів дошкільних навчальних закладів.

Подальшого дослідження потребує проблема наступності у контексті творчого розвитку дітей у дошкільних закладах та початковій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 2. – 668 с.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 3. – 649 с.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 4. – 630 с.
4. Сухомлинский В. А. Потребность человека в человеке / В. А. Сухомлинский. – М. : Советская Россия, 1981. – С. 37–38.
5. Сухомлинский В. О. Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский. – К. : Радянська школа, 1972. – 242 с.
6. Тартаковский Б. С. Повесть об учителе Сухомлинском. Смерть и жизнь рядом : повести / Б. С. Тартаковский. – К. : Днипро, 1983. – 271 с.